

Recensie: Getting off the fence.

Jasmijn Bloemert

Maak de inhoud van het talenonderwijs rijker

Doordat de nadruk bij het Nederlandse taalonderwijs sterk ligt op vaardigheden in de eindtermen, ontbreekt het bij de taallessen in het vo aan voldoende aandacht voor taal- en cultuurbewustzijn. Toch komt er tegen deze vooral instrumentele functie van het talenonderwijs steeds meer verzet op.

Verrassenderwijs wordt deze beweging vooral gevoed door de mening van leerlingen zelf. Een masterstudie uit 2020 van Luck van Leeuwen onder 600 leerlingen uit vmbo, havo en vwo toonde aan dat leerlingen hun taalles interessanter zouden vinden wanneer er meer aandacht kwam voor cultuur en achtergrond van de taal en ook literatuur. En dat terwijl onze leerlingen toch niet erg graag lezen! Dit beeld wordt bevestigd door Marjan Tammenga-Helmantel; “leerlingen zouden Duits interessanter vinden als er meer Duits gesproken zou worden en er aandacht voor cultuur zou zijn.”

De positie van literatuur in het aangescherpte Europees Referentie Kader is duidelijk sterker aanwezig geworden. Terwijl in de editie van 2001 sporadisch naar literatuur of literaire teksten werd verwezen, bevat de 2018-editie de volgende drie aspecten die relevant zijn voor creatieve teksten en literatuur: lezen als een vrijetijdsbesteding; een persoonlijk antwoord geven op creatieve teksten; en analyse en kritiek op creatieve teksten (Raad van Europa, 2018). Op nationaal vlak is een dergelijke ontwikkeling gestart in 2018 (Curriculum.nu) waarin, in deze meer holistische benadering, de positie van literatuur wordt gezien als geïntegreerd in het leren communiceren in een vreemde taal.

Een mooi voorbeeld van hoe dat beslag zou moeten en kunnen krijgen is te vinden in de dissertatie van Jasmijn Bloemert uit 2019. De door haar uitgewerkte meervoudige benadering van mvt-literatuuronderwijs (*Comprehensive Approach to Foreign Language Literature Learning*) is ontwikkeld op basis van een uitgebreide reviewstudie en verscheidene pilots met docenten en leerlingen en onderscheidt de volgende vier benaderingen: tekstgericht, contextgericht, lezersgericht en taalgericht. Elk van de vier benaderingen wordt gekenmerkt door een aantal onderliggende elementen die als basis kunnen dienen voor leerdoelen voor het mvt-literatuuronderwijs. Door deze vier benaderingen geïntegreerd in de literatuurles aan te bieden krijgen leerlingen een veelzijdig beeld van het lezen van literatuur in een andere taal.

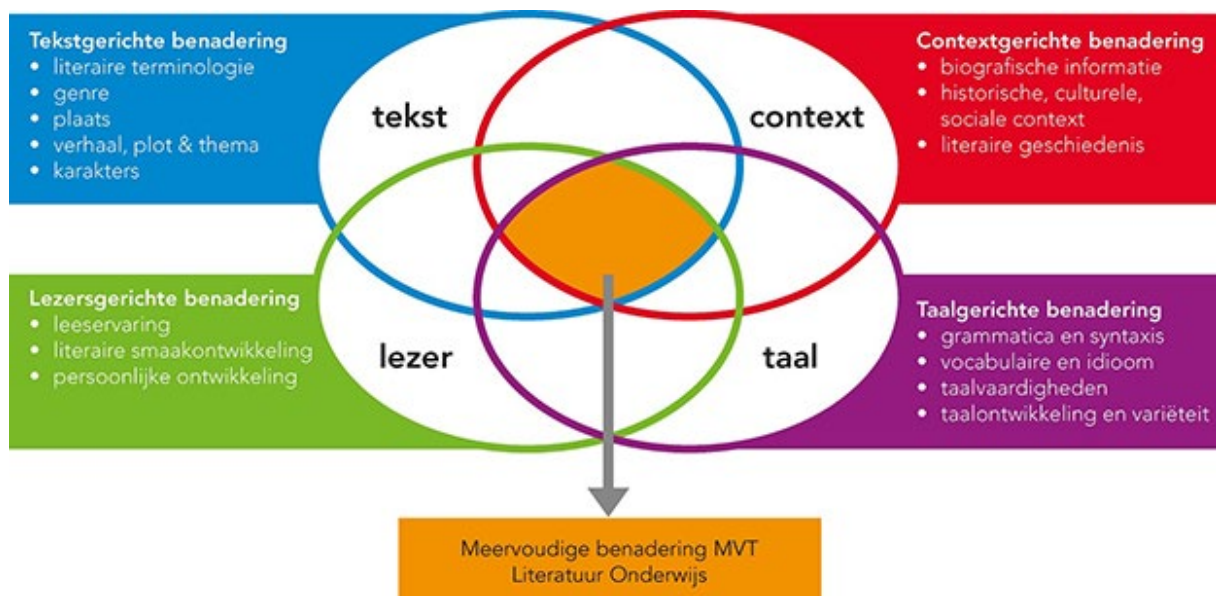
Benadering 1 (tekstgericht) houdt zich bezig met formele elementen van de literatuur, zoals literaire stijlen en tekstsoorten. Benadering 2 (contextgericht) legt nadruk op de sociale, culturele en historische verscheidenheid die gepresenteerd wordt in literaire teksten in een vreemde taal. Benadering 3 (lezersgericht) vraagt van leerlingen bijvoorbeeld om literaire teksten kritisch te bestuderen vanuit meerdere perspectieven. De 4e benadering (taalgericht) beschouwt literaire teksten in een moderne vreemde taal als een mogelijk rijke bron van talige input waardoor leerlingen rijk gecontextualiseerd taalgebruik zien.

De vraag kan opkomen of dit ook mogelijkheden geeft voor de (vmbo) onderbouw. Wel, een leerling op ERK B1-niveau zou voor het vak Engels verslag moeten kunnen doen ‘van ervaringen en daarbij gevoelens en reacties op gebeurtenissen beschrijven’. Maar bijvoorbeeld ook dat dat de leerling inzicht krijgt in andere culturen en deze inzichten kan vergelijken met zijn of haar eigen leven.

Het onderzoek van Bloemert bestaat uit een vijftal studies. In het kort komt het hierop neer: De dataverzameling van studie 1 bestond uit een vragenlijst voor docenten Engels. De resultaten laten een grote variatie zien tussen de manieren waarop docenten Engels literatuur zien en behandelen. Door het ontwerpen van de genoemde Meervoudige benadering wordt de docenten een nieuwe

benadering voorgehouden. Studie 2 onderzocht op welke manieren leerlingen constructief betrokken kunnen worden bij de verdere ontwikkeling van die Meervoudige Benadering. Studie 3 is bijzonder interessant omdat het leerlingen vraagt naar het nut van literatuuronderwijs. De meerderheid van de leerlingen ziet de literatuurlessen bij Engels door de lens van hun taalontwikkeling. Maar liefst 74% van de leerlingen noemde de Taalgerichte benadering als een voordeel van de literatuurles bij Engels, m.a.w. dat je er beter Engels van leert! Studie 4 onderzocht demotivatie van leerlingen bij de literatuurles. Opmerkelijk is dat leerlingen aangaven taalontwikkelingselementen belangrijk te vinden in de literatuurlessen bij Engels. Saillant aspect is dat Bloemert signaleerde dat leerlingen gemiddeld matig betrokken zijn tijdens de literatuurlessen (!). Er bestaan volgens haar wel flinke verschillen tussen de beleving van docenten en leerlingen, waarbij de eerstgenoemden duidelijk positiever zijn...

Tenslotte is er de vraag welk evenwicht tussen de vier benaderingen wenselijk is om de MVT-literatuurlessen zo rijk mogelijk te maken. Bloemert heeft een model gepresenteerd dat een uitwerking toont hoe de benaderingen zich idealiter verhouden en hoe het in een vwo-4 klas beslag krijgt in 4 leerlijnen (zie onder). In de discussie aan het einde van het proefschrift stelt ze dat het tijd is dat we stoppen met het rechtvaardigen van de rol, positie en relevantie van literatuur in het MVT-onderwijs en dat we een "vakeigen, inhoudsrijk MVT-curriculum creëren waarvan literatuur een vanzelfsprekend deel uitmaakt". Waarvan akte!

Leerlijn	focus	Leerdoelen vwo 4
----------	-------	------------------

Leerlijn 1	INTERCULTUREEL EN PERSOONLIJK BEWUSTZIJN	De leerling kan in goed Engels* en aan de hand van relevante voorbeelden de culturele en sociale context van de door hen bestudeerde Engelstalige literaire werken vergelijken met zijn/haar eigen contextueel** kader.
Leerlijn 2	(LITERAIR) TAALGEBRUIK	De leerling kan in goed Engels benoemen wat taalgebruik literair maakt in de bestudeerde Engelstalige literaire werken door middel van het geven van relevante voorbeelden.

Leerlijn 3	LEESERVARING	De leerling kan in goed Engels en aan de hand van relevante voorbeelden zijn/haar leeservaringen met Engelstalige literaire werken uit verschillende contextuele kaders beschrijven.
Leerlijn 4	EXPLICIETE EN IMPLICIETE BETEKENIS	De leerling kan door middel van relevante voorbeelden in goed Engels uitleggen wat de expliciete betekenis is en hij/zij kan de impliciete betekenis herkennen van bestudeerde Engelstalige literaire werken.

N.a.v. **Getting off the fence**. Exploring the role, position, and relevance of literature education in the teaching of English as a foreign language in Dutch secondary education. Door Jasmijn Bloemert. Proefschrift Universiteit Groningen, November 2019.

Johan van Wijk

December 2020